

Layihənin istiqaməti: Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

№ 86 (2120) 5 avqust 2020-ci il

AZƏRBAYCAN MÜHACİRƏT MƏTBUATI MÖHKƏM İRADƏ VƏ QƏTIYYƏTİN NÜMUNƏSİDİR

Həsən bəy Zərdabının böyük əziyyəti, fədakarlığı və yorulmaz fəaliyyəti nəticəsində 1875-ci ilin 22 iyul tarixində Azərbaycan mətbuatı təşəkkül tapdı. "Əkinçi" qəzeti Azərbaycan mətbuatının ilki olmaqla böyük bir missiyanı üzərinə götürmüş oldu. "Əkinçi" özündən sonra işıq üzü görən mətbu orqanlar üçün məktəb rolunu oynamaqla mətbu ənənələrin formalaşmasında da xüsusi yer tutdu. Mətbu orqanların meydana gəlməsi ilə millətin düşüncə və təfəkkürünə, ziyalı fikrinin təsiri müsbət tendensiyada artdı.

Bunun bariz nümunəsi kimi mətbuatın bir qolu hesab edilən Azərbaycan mühacirət mətbuatıdır ki, AXC-nin süqutundan sonra İstanbulda əsası qoyulmuşdur. Mühacirət mətbuatının yaranması ilə Azərbaycan ideoloqlarının fikirləri sürətli şəkildə tirajlanmağa başladı.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranması tarixi dövlətçilik ənənələrimizin bərpasında, milli ideologiyamızın formalaşmasında və Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırılmasında bilavasitə rol oynamışdı. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 23 ay mövcud olmasına baxmayaraq onun gördüyü işlər son dərəcə mühüm və əhəmiyyətli oldu. AXC sovet rejiminin təkidi və hiddəti ilə süquta uğradılsa da, min bir çətinliyə baxmayaraq cümhuriyyəti quran vətənpərvər Azərbaycan övladları yenə də azərbaycançılıq ideologiyasından əl çəkməyərək böyük iradə nümayiş etdirib, bir yolda qətiyyətlə addımladılar. AXC-nin yaradıcısı olan Məmməd Əmin Rəsulzadə Azərbaycan həqiqətlərini, dünyaya çatdırılması üçün ən yaxşı vasitənin mühacirət mətbuatının təşəkkülündə gördü. Elə bu səbəbdən Məmməd Əmin Rəsulzadə və onun məsləhətlərinin əvəzsiz xidmətləri nəticəsində

XX əsrin 20-ci illərinin əvvəllərində qardaş Türkiyə dövlətində Azərbaycan mühacirət mətbuatının əsası qoyuldu.

Azərbaycan mühacirət mətbuatının İstanbulda təşəkkül tapması süqut etmiş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ideyalarının yaşamasına zəmin yaratdı. Mühacirət mətbuatının formalaşmasında Məmməd Əmin Rəsulzadə, Mirzə Bala Məmmədzadə, Miryaqub Mirmehdiyev, Əhməd Cəfəroğlu, Hilal Münşi kimi mübariz ruhlu ziyalılarımızın böyük xidmətləri olmuşdur. Bu ziyalıların ən böyük təşəbbüsü onda idi ki, Azərbaycanın yenidən istiqalını əldə edəcəyinə inanırdılar. Vətəndən kənar olmalarına baxmayaraq mətbuat vasitəsi ilə doğma vətəndə yaşayan insanlarda buna inandırır və bu möhkəm iradə xalqın ruhuna da sərbəst edirdi. Azərbaycan mühacirət mətbuatının ilk qaranqışu "Yeni Qafqasya" jurnalı və onun ardıcılıqları olan "Azəri-türk", "Bildiriş", "Odlu yurd", "Yaşıl yarpaq", "İstiqlal", "Azərbaycan yurd bilgisi" kimi qəzet və jurnallarda dərc olunan məqalələri oxuduğumuz zaman möhkəm iradə və qətiyyətin şahidi olurduq. Bir çox hiddət və təqiblərə baxmayaraq bu qəzet və jurnallar böyük ziyalılarımızın əməyi nəticəsində uzun müddət fəaliyyət göstərərək Azərbaycan həqiqətlərini səhifələrində əks etdirdilər.

İşıq üzü görən mühacirət mətbu orqanlar gedəcəkləri yolu açıqlayarkən həmin bəndlərdə də mübariz ruhun şahidi olurduq. "Yeni Qafqasya" jurnalının əsas məqsəd və məramı ilə tanış olduqda görürük ki, mübarizlik, demokratiya, əzmkarlıq və türk birliyi Azərbaycan mühacirət mətbu orqanlarının təməl prinsipi və sabaha aparən yoludur. "Yeni Qafqasya" jurnalı fəaliyyətə başlayarkən yazırdı: "Yeni Qafqasya" millətçi, radikal və demokrat

dır. "Yeni Qafqasya" türkçüdür, yalnız azərbaycançılıq, türkçülük və qafqazçılıqla qalmır, öz şərqdəki milli istiqlal hərəkatını da müdafiə edir. İstər "Yeni Qafqasya" istərsə də onun ardıcılıqları olan "Azəri-türk", "Odlu yurd" və digərlərinin əsas mövzusu istiqlal və Azərbaycanın yenidən müstəqil olacağına inanırdı.

Böyük ziyalı və publisist Məmməd Əmin Rəsulzadə 10 illik "Əzm və cihad" məqaləsində yazırdı: - 1918-ci il 28 may, 1928-ci il 28 may on illik bir dövr Milli Azərbaycan tarixinin ən zəngin və ən rəngin bir dövrüdür. Qanlı, fəqət şanlı bir dövr. Bir tərəfdən zəfərlər, səadətlər digər tərəfdən isə məğlubiyyətlər və fəlakətlərlə doludur. Fəqət zəfərlərdə, səadətlərdə olduğu kimi fəlakətlərdə də müştərək bir cəhət vardır. Mücadilə, istiqlal mücadiləsi, məfkurə və məfkurəçilər, mübariz və şəhidləri mövcud bir mücadilə.

Məmməd Əmin bəyin məqaləsindən gördüyü kimi vətənpərvər xalqımız zəfərində və səadətində bir olduğu kimi ağrılı-acılı günlərində də

bərabər və mübarizdir. Mirzə Bala Məmmədzadə publisistikasında da bu iradə və qətiyyətin tez-tez şahidi olurduq. Buna misal olaraq böyük qələm sahibinin "Vətən qaldı" məqaləsinə nəzər salsaq görürük ki, müəllif oxucuda ruh yüksəkliyi yaradır. Həmin məqalədə bir mühacir Mirzə Baladan vətəndəki insanları soruşur. Məqalə belə başlayır:

**İndi söylə söylə baxaq, vətəndə nə var?
Kimlər sağdır, kimlər ölmüş?
Ölən ölmüş, qalan qalmışdır, dedim:
General Səlimov sağdırmı?
Öldürdülər...
Ah qatillər! Peki General İbrahim Ağa?
Onu da...
Kayda başı?
Onuda öldürdülər...
General Haşım bəy neredə?
Onu da qətl etdilər...
General Delhas?
Onu da...
Süleyman paşa?
Onu da, onu da, bir az susdu. Dərin-də-**

**rin nəfəs alırdı... Sonra yenə Nəsim bəy neredə?
Bəlli deyil.
Mühacir tanıyıb bildiyi hər kəsin öldürüldüyünü eşidib ruhdan düşmüş halda soruşur
Sağ qalan yoxmu?
Mirzə Balanın cavabı belə olur
Xeyir, qalmışdır.
Kim? Təccüblə soruşur.
Onları yetişdirən Millət,
Milləti yaşadan Vətən!**

Müəllifin məqalədə millətin və vətənin var olmasını göstərməsi bir daha göstərir ki, sözün gerçək mənasında bu yazının müəllifi böyük iradəyə, dözümə, inama ən ümüdəsi vətənpərvər ruha və azərbaycançılıq ideologiyasına sahibdir. Məmməd Əmin Rəsulzadənin, Mirzə Bala Məmmədzadənin və digər publisistlərin bu səpkili yazıları xalqda daima ruh yüksəkliyi oyadır və Azərbaycanın tezliklə öz müstəqilliyinə yenidən qovuşacağına inam yaradırdı.

Mirzə Bala Məmmədzadə "Azərbaycan dövləti" adlı məqaləsində yazırdı ki, Azəri türklərinin xarakteristik xüsusiyyəti nədir? və bu sualı özü də belə cavablandırır: "Bu hər türk üçün müştərək bir səciyyə olan hürriyətə məftunluq, hakimiyyət, istiqlal uğrunda ibrətdir".

Türk heç bir zaman məhkum və əsir olmamışdır. Onun üçündür ki, məhkum bulunduğu son vaxtlarda daima məğrur, mütəkəbbir olmuş, azad və sərbəst olmağa can atmışdır. Bu onun daimi müstəqil hakim yaşamış olduğunun nişanəsidir. Böyük publisist bunu yazmaqla bildirirdi ki, azərbaycanlılar və türklər heç zaman əzilməmişdir. Daima mübariz və polad iradəli olmuşlar. Digər tərəfdən müəllif bu yazıda azərbaycanlıların və türklərin birliyini göstərirdi. Bu cür publisistik yazı-

lar xalqa daima ruh yüksəkliyi vermiş, milli və mənəvi dəyərlərimizin unudulmasına imkan verməmişdir.

Yetmiş il mübarizə aparən Azərbaycan xalqı da vətəndən qıraqda yaşayan, ürəyi vətən eşqi ilə döyünən mühacirlərimizdə Azərbaycanın istiqalına nail oldular.

Bununla da bir daha gördü ki, Azərbaycanın yenidən müstəqillik qazanacağına inanan vətəndə və mühacirətdə yaşayanlar, ziyalılar fikrində yanılmamışdılar.

Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra iqtisadi, siyasi, mədəni tərəqqi mətbuatdan da yan keçmədi. 1998-ci ildə ümummilli lider Heydər Əliyevin senzuranın ləğvi ilə bağlı imzaladığı fərman Azərbaycan mətbuatına və söz azadlığına verilən böyük dəyər idi.

Prezident İlham Əliyevin mətbuatın inkişafı ilə bağlı imzaladığı fərman və sərəncamlar jurnalistlərin sosial rifahı naminə və ümumən mətbuatın uğurları üçün atılmış addımlardır.

**Ülvi Aydın
BDU-nun
doktorantı,
AYB-nin üzvü**

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ YANINDA KÜTLƏVİ
İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN İNKİŞAFINA
DÖVLƏT DƏSTƏYİ FONDUNUN
MALİYYƏ YARDIMI İLƏ**